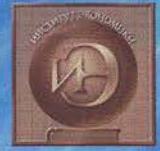

**ИНСТИТУТ
ЗА ИКОНОМИКА
НА БЪЛГАРСКАТА
АКАДЕМИЯ
НА НАУКИТЕ**

**ИНСТИТУТ
ЭКОНОМИКИ
РОССИЙСКОЙ
АКАДЕМИИ
НАУК**

**ИКОНОМИЧЕСКИТЕ
ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ
БЪЛГАРИЯ И РУСИЯ
В УСЛОВИЯТА
НА РАЗШИРЯВАНЕ
НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

СОФИЯ
2008

Васил Сивов,
доц., г-р, Югозападен Университет "Неофит Рилски"
**Русия в европейското икономическо
и политическо пространство** 173

Едуард Маринов
Икономически институт на БАН
**Нормативна рамка на икономическите отношения между
България и Русия - състояние и основни проблеми** 180
Анотация

Едуард Маринов

Икономически институт на БАН

НОРМАТИВНА РАМКА НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУСИЯ - СЪСТОЯНИЕ И ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ

Икономическите отношения между България и Русия в модерната история са обусловени от множество фактори, сред които основно място заемат социално-икономическата и обществено-политическата обстановка както в двете страни, така и в Европа и целия свят. В тази връзка силно влияние върху двустранните отношения оказва и договорно-правната рамка, която задава начините за осъществяване, забраните и приоритетите в тези отношения. Отчитайки факторите, довели до съществени промени в отношенията, може да се очаква преминаването към нов етап в икономическите отношения между Република България и Руската Федерация като резултат от пълноправното членство на България в Европейския Съюз.

1. Съществуваща нормативна база на двустранните отношения

След 1991 г. започва да се създава солидна съвременна договорно-правна база на българо-руските икономически отношения. Към настоящия момент между България и Русия на държавно, правителствено и ведомствено ниво са подписани множество спогодби и договори в почти всички области от взаимен интерес - 57 междудържавни и междуправителствени документа и 51 - на междуведомствено равнище; над 25 документа са подписани по въпроси на сътрудничеството между градове, области и други регионални субекти на двете страни; в процес на съгласуване са 20 междуправителствени и междуведомствени споразумения. Действащите нормативни документи, регулиращи стопанските отношения между Република България и Руската Федерация могат да бъдат разделени в три основни групи според обхвата им - регулиращи търговските отношения, регулиращи отношенията в сферата на услугите и регулиращи отношенията в областта на финансите и инвестициите.

1.1. Нормативни документи, свързани с търговията

"Съвместна декларация на Президента на Република България г-н Георги Първанов и Президента на Руската федерация г-н Владимир Путин за по-нататъшно задълбочаване на приятелските отношения и партньорството между Република България и Руската федерация - подписана на 2.03.2003 г.;

◆ Декларация за търговско-икономическо и научно-техническо сътрудничество, подписана от премиерите на двете страни г-н Симеон Сакскобургготски и г-н Михаил Касянов на 5.06.2002 г.;

◆ Спогодба между бившия Комитет по стандартизация и метрология на РБ и Държавния комитет на РФ по стандартизация, метрология и сертификация за взаимно признаване на резултатите от работата по сертификация - 07.06.1999 г.;

◆ Спогодба между Патентното ведомство на Република България и Руската агенция по патентите и търговските марки (Роспатент) за сътрудничество в областта на индустриалната собственост - 26.03.1998 г.;

- ◆ Спогодба за сътрудничество в областта на антимонополната политика - 19.05.1995 г.;
- ◆ Спогодба за търговско-икономически връзки и научно-техническо сътрудничество - подписана на 23.10.1991 г.

1.2. Нормативни документи, свързани със сферата на услугите

- ◆ Споразумение между Българската агенция за експортно застраховане и "Ингосстрах" РФ за сътрудничество в областта на застраховането - 19.03.1999 г.;
- ◆ Спогодба за въздушни съобщения - 26.11.1997 г.;
- ◆ Конвенция за сътрудничество в областта на ветеринарната медицина - 14.03.1996 г.;
- ◆ Спогодба за сътрудничество и взаимопомощ в митническата дейност - 19.05.1995 г.;
- ◆ Спогодба за международни автомобилни превози - 19.05.1995 г.;
- ◆ Спогодба за морско търговско корабоплаване - 19.05.1995 г.;
- ◆ Конвенция за сътрудничество в областта на карантината и защитата на растенията - 19.05.1995 г.;
- ◆ Договор за сътрудничество в областта на туризма - 14.12.1994 г.

1.3. Нормативни документи, свързани с финансите и инвестициите

- ◆ Договор за насърчаване и взаимна защита на инвестициите от 1993 г. и Протокол към него от 2.03.2003 г.;
- ◆ Споразумение за сътрудничество по въпросите на данъчното законодателство - 2.03.2003 г.;
- ◆ Спогодба за урегулиране на взаимните финансови задължения от 1985 г. и Допълнение към нея от 5.06.2002 г.;
- ◆ Спогодба за сътрудничество и взаимопомощ в борбата с незаконните финансови операции - 07.06.1999 г.;
- ◆ Спогодба за избягване на двойното данъчно облагане с данъци на доходите и имуществото от 8.06.1993 г.

Като цяло договорно-правната рамка на икономическите отношенията между Република България и Руската Федерация е комплексна, добре балансирана и покрива почти всички важни аспекти на тези отношения. Съществуват някои пропуски, които биха могли да бъдат разгледани като пречки за развитието и повишаването на ефективността на стопанските връзки между двете държави и които биха могли да бъдат решени чрез обогатяването на нормативната база - както на двустранно равнище, така и чрез промяна на вътрешното законодателство на двете страни.

2. Основни проблеми (липси) в нормативната база

2.1. Междурегионално сътрудничество¹

Съществено развитие напоследък получава междурегионалното сътрудничество. На регионално ниво са подписани редица споразумения за сътрудничество, на базата на които се осъществява обмен на информация, делегации, съдействие за установя-

¹ Примери за такива партньорства са споразуменията за създаване на съвместни дружества за производство на титанови изделия, хранителни стоки и продукти на леката промишленост в Тулска област; преговорите за създаване на съвместно дружество за произ-

ване на контакти между стопански субекти, културен обмен и пр. За да се възстановят отношенията отпреди 1990 г. е създадена Асоциация на българо-руските бизнес клубове, а множество области, общини и градове на двете страни съживяват контактите си от миналото и установяват нови такива.

Част от нормативната база за междурегионалното сътрудничество са и подписаните в предишни години спогодби за сътрудничество между региони в Русия и България, които обаче са изготвени без нужното познаване на икономическите характеристики и потенциала на отделните области и региони в България и поради това имат по-скоро декларативен характер - не определят конкретни области на сътрудничество и не създават перспективи за съвместни дейности. Основна причина за ниската ефективност на такъв тип сътрудничества е недоброто познаване на конкретните нужди, възможности, силни и слаби страни на евентуалните участници в тях от органите, имащи пълномощия да ги създават, наблюдават и поддържат. Това затруднение се подсилва и от несъпоставимостта на субектите в Руската Федерация и областите в България и на тяхната правоспособност.

За да се повиши ефекта от междурегионалното сътрудничество, част от тежестта за създаване на нормативно-правната, регулираща тези партньорства, трябва да се пренесе от областните администрации към общинските, които по-добре познават и могат да оценят интересите на стопанските субекти, намиращи се на тяхна територия.

2.2. Митническа политика

България единствена от бившите социалистически страни няма споразумение за митата и изгодна митническа тарифа с бившия си търговски партньор номер едно. Считано от 1.03.1999 г. Русия включи България в своята Национална схема за преференции, с което определен кръг български стоки (предимно земеделски и други стоки с по-ниска степен на преработка, в т.ч. меса, млечни продукти и други продукти от растителен и животински произход, както и консерви, някои козметични препарати и медикаменти и др.) ползват митнически преференции в размер на 1/4 от действащите мита. България от своя страна не намалява митата за основните руски стоки.

За сравнение Полша продава успешно селскостопански стоки на руския пазар, Унгария, Чехия, Румъния също присъстват там. Югославия дори има споразумение за зона за свободна търговия с Русия след подписаното споразумение на правителствено равнище. Според него 200 югославски стоки ще се внасят безмитно на руския пазар. Русия не е член на Световната търговска организация, а в предприесъединителните документи е казано, че е желателно със страни извън ЕС и особено с тези, които не са членове на СТО, да не се правят двустранни споразумения за мита и

водство на хлебни продукти в Челябинска област; преговорите за разширяване на дейността на вече работещото в Тверска област съвместно дружество за производство на титанови изделия. Тук трябва да се споменат и подписаните между кметовете на Москва и София Споразумения и Меморандум за сътрудничество между двете столици, предвиждащи създаването на стопански структури за изпълнението на тази задача.

Съществуват и много други примери в тази насока като например производството на детски храни и рибни консерви (Мурманска област), опаковъчни материали (Ставрополска област), подемни машини (Кировска област), млекопреработване (Омска и Орловска области), производство на натурални сокове (Воронежка, Кировска, Липецка области) и др.

за свободни икономически зони.

2.3. Други

Съществуват и други законодателни пречки пред икономическите отношения на България и Русия. Една от тях е ограничението за закупуване на собственост от чужденци, залегнало в чл. 22 от Конституцията² и чл. 29 от Закона за собствеността³, което ограничава възможността на руски граждани за придобиване на недвижимо имущество на територията на РБългария.

Друг проблем е въведения двустранен визов режим за гражданите на двете страни, желаещи да пътуват в някоя от тях. От 01.10.2001 г. между Република България и Руската Федерация беше установен визов режим. В съответствие с политиката на българското правителство за активизиране на двустранните отношения, от 28.09.2001 г. българската страна въведе едностранно облекчени условия при получаването на визи за редица руски граждани⁴. От 1.10.2001 г. руската страна също въведе визов режим за посещаващите Руската Федерация български граждани. Съществува проект на Спогодба между Правителството на Република България и Правителството на Руската Федерация за взаимните пътувания на гражданите, в основата на който са залегнали условия за значителни облекчения при издаване на визи за широк кръг граждани на двете страни. След провеждане на два кръга от преговори, в Москва и София, текстът на спогодбата беше окончателно съгласуван. Предстои нейното подписване. Във връзка с визовия режим, затруднение идва и от факта, че български консулски отдели има само в големите градове в Русия, а руски в България - само в София, Варна и Русе, което затруднява получаването на виза. Това оказва влияние върху много области от общ икономически интерес и най-вече в сферата на туризма.

Също така, като временно затруднение може да се приеме и влезият в сила през 2004 г. нов митнически кодекс на Руската Федерация, който е причина за реструктурирането на пазара на митническите услуги в Русия. Това означава, "че тези руски вносители (в т.ч. и партньори на българските износители), които ползват услугите на афилирани с руските митници структури, ще бъдат принудени да променят своите логистични схеми за внос и да преподписват договори с нови за тях митнически брокери, т.е. с тези, които останат на пазара"⁵. Това води до временно напрежение и покачване цените на митническите услуги. Като резултат могат да се очакват първоначални затруднения при вноса на стоки, по-високи разходи за митническото им освобождаване и възможно покачване на цените им. Този проблем обаче е временен и решаването му е само въпрос на адаптиране на съществуващите структури и фирми.

Налице са и някои други затруднения - не толкова от нормативен характер, а по-скоро от бюрократична гледна точка, свързани с предубеденост и корупционни практики, които оказват влияние върху ефективността на българо-руските отно-

² Конституция на Република България, Чл. 22. (1) Чужденците и чуждестранните юридически лица не могат да придобиват право на собственост върху земя освен при наследяване по закон. В този случай те следва да прехвърлят собствеността си.

³ Закон за собствеността, Чл. 29. (1) Чужденци и чуждестранни юридически лица не могат да придобиват право на собственост върху земя в страната.

⁴ Решение на МС № 659 от 28.09.2001 г.

⁵ Лозанов, К., Какво ново в новия митнически кодекс на Русия, Санкт Петербург, 2003 г.

шения. За премахването на тези спънки обаче едва ли лесно ще се намери еднозначно и ефективно решение, макар че наложената във връзка с членството в ЕС и провеждана в момента в България активна антикорупционна политика би могла да допринесе много в това отношение.

3. България като член на ЕС - перспективи за развитие на българо-руските отношения

3.1. Нормативна база на ЕС - състояние и приоритети

Външноикономическата политика на България е следствие от пълноправното членство в Европейския съюз. Присъединяването на България в ЕС обуславя възприемането на приоритети, съобразени със задълженията, произтичащи от членството, изразяващи се в участието и прилагането на политиките на Съюза. Друга важна последица от членството на България в ЕС е промяната, която то налага в законодателството - както вътрешното, така и в двустранните отношения с трети страни, тъй като спрямо тях се прилагат общата търговска политика, общата митническа тарифа: Като цяло може да се очаква, че членството на България в ЕС ще спомага за подобряването на възможностите за търговия и развитието на нови форми на сътрудничество (услуги, преки инвестиции и др.).

В контекста на присъединяването на България към Европейския съюз, страната прие действащите международни договори и спогодби между Съюза и Русия. Правната основа на отношенията на ЕС с Русия е Споразумението за партньорство и сътрудничество (*Partnership and Cooperation Agreement*) от 1997 г. ЕС също така задава основните насоки за отношенията с Русия в "Обща стратегия" (*Common Strategy*) от 1999 г., която действа до 2004 г. Важен документ е и подписаното Съвместно изявление по разширяването на ЕС и отношенията между ЕС и Русия (*Joint Statement on EU Enlargement and EU-Russia Relations*), в което са отчетени особените ефекти на присъединяването на новите 10 към ЕС и влиянието му върху икономическите им отношения с Русия и са установени някои договорености, допълващи Споразумението за партньорство и сътрудничество. Чрез програмата TACIS е осигурено техническото сътрудничество за подпомагане на някои договорени цели. Също така са сключени някои търговски спогодби, както и такива в областта на науката и технологиите.

Споразумението за партньорство и сътрудничество (СПС) влиза в сила от декември 1997 за първоначален период от 10 години. Разпоредбите на СПС покриват широк спектър от политики, в това число политически диалог, търговия със стоки и услуги, бизнес и инвестиции, финансово и юридическо сътрудничество, наука и технологии, образование, енергетика, ядрено и космическо сътрудничество, околна среда, транспорт, култура и сътрудничество за предотвратяване на незаконни дейности. През април 2004 са приети и правила за решаване на спорове по СПС. Споразумението установява институционална рамка за регулярни консултации⁶ между ЕС и Русия. То действа до 2007, но може да бъде подновявано ежегодно⁷.

За допълване и подпомагане на разпоредбите на СПС съществуват някои секторни и международни договорености, както и други инструменти на сътрудничество:

⁶ Срещи на държавни глави, които се провеждат два пъти годишно и определят стратегическите параметри на двустранните отношения; на ниво министерства е създаден постоянен съвет за партньорство (Permanent Partnership Council); на висше политическо и експертно ниво; политически диалог между министрите на външните работи; редовни консултации по въпросите

търговията със стомана и текстилни продукти е регулирана от двустранни споразумения; през ноември 2002 на руските износители е признат "статут на пазарна икономика" (market economy status); през 2000 г. е установен т.нар. Енергиен диалог за обсъждане и сътрудничество в енергетиката; съществува и споразумението за сътрудничество в областта на науката и технологиите, в чийто обхват влизат и ядрената сигурност и атомната енергия; тежат и преговори в много други области.

Основните приоритети, заложи в нормативната база за развитие на отношенията на ЕС с Русия са взаимното прилагане на статута "най-облагодетелствана нация", въвеждането на специален режим на търговия със стомана и ядрени материали, улесняването на прилагането на свободата на установяване, сближаването на законодателството (особено в областите на икономическото сътрудничество), защитата на интелектуалната собственост, прилагането на мерки за защита на търговията в областта на антидъмпинговите процедури и предпазните мерки.

3.2. Възможности пред българо-руските отношения в контекста на членството на България в ЕС

Като цяло действащата в момента договорно-правна база на отношенията между България и Русия отразява почти всички основни насоки, зададени като приоритетни от Споразумението за партньорство и сътрудничество, като след пълноправното членство на България в ЕС някои от действащите договорености трябва да претърпят някои предимно формални корекции. По-големи промени трябва да се очакват във вътрешното законодателство на Руската федерация.

Промените в законодателството на България, свързани с присъединяването към ЕС ще решат някои от съществуващите проблеми пред сътрудничеството между България и Русия. Така например, след влизане в сила на Договора за присъединяване на Република България към Европейския съюз, има възможност за подписване на двустранен договор с Руската федерация за установяване на правилата за придобиване на собственост от руски граждани в България⁸.

Със заложеното в Споразумението за партньорство и сътрудничество двустранно третиране със статут на най-облагодетелствана нация могат да се решат голяма част от проблемите, свързани с митническите тарифи, съществуващи в момента. Друг позитивен момент, залегнал в Споразумението, е сближаването на руското законодателство в икономическата сфера с това на ЕС, което ще доведе до близост в нормативната база на България и Русия. Това ще улесни работата и партньорството на стопанските субекти, както и ще повиши възможностите за междурегионално сътрудничество.

на човешките права; на парламентарно ниво в създадения комитет за парламентарно сътрудничество (Parliamentary Cooperation Committee) и т.н.

⁷ В дневния ред на 30-тата среща ЕС-Русия, проведена на 18 май 2007 е включено и обсъждане на ново споразумение, което да замени действащото сега СПС.

⁸ Конституция на Република България, чл. 22. (1) (Изм. ДВ, бр. 18 от 2005 г., в сила от датата на влизане в сила на Договора за присъединяване на Република България към Европейския съюз.) Чужденци и чуждестранни юридически лица могат да придобиват право на собственост върху земя при условията, произтичащи от присъединяването на Република България към Европейския съюз или по силата на международен договор, ратифициран, обнародван и влязъл в сила за Република България, както и чрез наследяване по закон.

4. Заключение и изводи

Съществуващата в момента нормативна база за икономическите отношения между Република България и Руската Федерация е завършена и регулира почти всички аспекти на тези отношения. Съществуват някои проблеми, които биха могли да бъдат решени чрез приемането на някои нови договорености от двете страни, като например неравностойното митническо отношение, въпросите, свързани с придобиването и притежаването на собственост, облекчаването на визовия режим и др.

Премахването на част от тези затруднения ще бъде подпомогнато от пълноправното членство на България в ЕС най-вече от гледна точка на наличната нормативна база на отношенията между ЕС и Русия, както и на базата на очакваните промени в българското законодателство. Присъединяването на страната към ЕС ще окаже влияние върху двустранните отношения и поради прилагането на общите политики на Съюза спрямо трети страни, както и от гледна точка на приоритетите, зададени в нормативната база на отношенията между ЕС и Руската Федерация.

Част от факторите, затрудняващи икономическите отношения между България и Русия обаче имат много по-задълбочен характер и ще продължават да затрудняват развитието им. Тук трябва да се спомене предубедеността на различни равнища (дори на високо ниво - като държавна политика) към руския пазар, действащите в много сфери корупционни практики, субектите с нормотворческа правоспособност за създаване и регулиране на междурегионални партньорства и др. За трайното и ефективно решаване на тези проблеми е необходимо да е налице воля на държавите, изразяваща се в създаването и прилагането на целенасочени и последователни мерки, целящи премахването на тези пречки, за да се достигне до повишаване ефективността на икономическите отношения между България и Русия.

ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУСИЯ В УСЛОВИЯТА НА РАЗШИРЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Редактор-съставител: **Герман Власкин**
Превод от руски език: **Снежана Тодорова**
Редактор на българския текст: **Татяна Делисивкова-Хубенова**
Превод от български език: **Наталия Петрова**
Редактор на руския текст: **Марина Петкова**
Рецензент: **Лилия Чанкова**
Главен художник: **Любомир Филипов**
Коректор: **Даря Георгиева**

© Предпечатна подготовка:
фирма "Жокер Медиа"
Подписано за печат 20.07.2008 г.
Формат 1/16/70/100
Хартия-офсет
Печ. код 23,5
Печат - **АИ проф. Марин Дринов**